

Литература

1. Апресян, Ю.Д. Коннотация как часть прагматики слова / Ю.Д. Апресян // Избранные труды. Том II. Интегральное описание и системная лексикография. – М., 1995. – С. 156–176.
2. Блумфилд, Л. Язык / Л. Блумфилд. – М.: Едиториал УРСС, 2002. – 607 с.
3. Буштян, Л.М. Ономастическая коннотация: на материале русской и советской поэзии: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / Л.М. Буштян. – Одесса, 1983. – 21 с.
4. Гунтарева, Е.Е. Роль коннотативных имен собственных в художественном тексте (на материале лирики С.А. Есенина) / Е.Е. Гунтарева // Извест. Смол. гос. ун-та. – 2019. – № 3 (47). – С. 164–173.
5. Зубкова, Л.И. Культурная обусловленность антропонимической коннотации / Л.И. Зубкова // Вестн. Тамбов. ун-та. – 2008. – № 8. – С. 146–152.
6. Королева, И.А. Оценочность русских имен и фамилий / И.А. Королева // Оценки и ценности в современном научном познании: сб. науч. тр. – Калининград, 2009. – Ч. 2. – С. 61–65.
7. Крюкова, И.В. Коннотативные имена собственные постсоветского периода: особенности понижения и воспроизведения / И.В. Крюкова, О.В. Врублевская, Т.В. Хвесько // Сибирский филологический журнал. – 2021. – № 3. – С. 177–190.
8. Крюкова, И.В. Коннотативные имена собственные постсоветского периода: опыт лексикографического описания / И.В. Крюкова, О.В. Врублевская, О.В. Кирпичева. – Волгоград: Перемена, 2021. – 199 с.
9. Мезенко, А.М. Имя человека в ассоциативно-культурном фоне ойконима Витебск / А.М. Мезенко, В.В. Горнак // Наука – образованию, производству, экономике: материалы XVIII (65) Регион. науч.-практ. конф. преподавателей, науч. сотрудников и аспирантов. – Витебск, 2013. – Т. 1. – С. 232–234.
10. Ненашева, Т.А. Коннотативная семантика референтно однозначного имени: монография / Т.А. Ненашева. – Н. Новгород: Нижегород. гос. тех. ун-т имени Р.Е. Алексеева, 2012. – 153 с.
11. Отин, Е.С. Избранные работы / Е.С. Отин. – Донецк: Донеччина, 1997. – 470 с.
12. Отин, Е.С. Словарь коннотативных собственных имен / Е.С. Отин. – Донецк: Юго-Восток, Лтд, 2004. – 412 с.
13. Сапожникова, Л.М. Национально-культурный компонент в семантической структуре монореферентных собственных имен (на материале немецкого языка) / Л.М. Сапожникова // Вопросы ономастики. – 2015. – № 1. – С. 175–185.
14. Супрун, В.И. Ономастическое поле русского языка и его художественно-эстетический потенциал: монография / В.И. Супрун. – Волгоград: Перемена, 2000. – 172 с.
15. Телия, В.Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц / В.Н. Телия. – М.: Наука, 1986. – 141 с.

Источники

Национальный корпус русского языка. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ruscorpora.ru>. – Дата доступа: 20.01.2022.

В.Б. Скрамблевіч

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт
e-mail: lera2304@gmail.com

УДК 81.373.423

Тэарэтычныя пытанні аманіміі імён уласных

Ключавыя словы: *аманімія, уласнае імя, полісемія, анамастыка, семантыка.*

У артыкуле разглядаюцца некаторыя тэарэтычныя аспекты аманіміі ўласных імён: пытанні тэрміналогіі, класіфікацыя амонімаў сярод імён уласных, крытэрыі размежавання анамастычных полісемантаў і анамастычных амонімаў.

Theoretical questions of homonymy of proper names

Key words: *homonymy, proper name, polysemy, onomastics, semantics.*

The article is devoted to some theoretical aspects of homonymy of proper names: issues of terminology, classification of homonyms among proper names, criteria for distinguishing between onomastic polysemantics and onomastic homonyms.

Праблема аманіміі з'яўляецца аб'ектам даследавання ў самых розных галінах лінгвістыкі. Аманімія прысутнічае на ўсіх структурных узроўнях мовы: фанетычным, марфемным, марфалагічным, лексічным і сінтаксічным. Некаторыя даследчыкі адзначаюць таксама наяўнасць і «комплекснай аманіміі», калі даволі цяжка вызначыць, на якім моўным узроўні ўзнікла неадназначнасць. Кола пытанняў, звязаных з аманіміяй, надзвычай шырокае: паходжанне і функцыянаванне амонімаў, іх класіфікацыя, крытэрыі размежавання полісеміі і аманіміі і структурныя адрозненні паміж гэтымі з'явамі, дыферэнцыяцыя значэнняў у амонімаў. Цікавым і істотным уяўляецца вывучэнне з'явы аманіміі ў межах уласных імён мовы, прычым яно ўскладняецца нявырашанасцю многіх тэарэтычных праблем, якія таксама прыцягваюць увагу даследчыкаў. Найбольш істотнымі з іх з'яўляюцца стаўленне ўласных імён да катэгорыі агульнага паняцця і лексічнага значэння, класіфікацыя і вызначэнне месца ўласных імён у агульнай сістэме мовы і ў маўленні.

У навуковай літаратуры па лексікалогіі ўласныя імёны звычайна разглядаюцца як разрад назоўнікаў, пры гэтым часцей за ўсё даследчыкі абмяжоўваюцца абмеркаваннем традыцыйных пытанняў: маюць/не маюць уласныя імёны лексічнае значэнне, азначаюць/не азначаюць агульныя паняцці, як яны суадносяцца і ўзаемадзеінуюць з агульнымі імёнамі. Пры гэтым на перыферыю адыходзіць той відавочны факт, што ў якасці ўласных імён могуць выступаць словы ўсіх знамянальных часцін мовы, разнастайныя словазлучэнні і самастойныя сказы [3, 60].

Намінацыя, ідэнтыфікацыя і дыферэнцыяцыя – тры грані галоўнай функцыі ўласнага імя. Нягледзячы на тое, што ўласныя імёны з'яўляюцца сферай павышанай намінацыі, яны маюць даволі аслаблены змястоўны план, бо кожнае ўласнае імя азначае адзін прадмет і гэты прадмет вылучаецца імем з групы (як правіла, вельмі вялікай) аднастайных прадметаў. Як аднастайны прадмет мае падабенства з іншымі прадметамі класа, так і ўласнае імя семантычна прыпадабняецца да іншых уласных імён, страчваючы сваю семантычную аб'ёмнасць [1]. Тым не менш абмежаванасць у змястоўным плане не пазбавіла ўласныя імёны ад такой з'явы, як аманімія.

Пад аманіміяй уласных імён прынята разумець ужыванне аднаго моўнага знака да прадметаў розных анамастычных палёў, г. зн. амонімамі ў анамастыцы прызнаюцца выпадкі супадзення ў гучанні і на пісьме слоў-прадстаўнікоў розных анамастычных класаў: антрапонімаў і заонімаў (Мішка, Васька – размоўныя варыянты мужчынскіх імён і мянушкі жывёл); антрапонімаў і тапонімаў (гідронімаў, айконімаў): Лена, Уладзімір; гідронімаў і заонімаў: Волга, Амур (назвы рэк і мянушкі жывёл); міфонімаў і астронімаў (касмонімаў): Венера, Марс, Меркурый, Нятун і інш. (імёны багоў старажытнарымскага пантэона і назвы планет Сонечнай сістэмы) і інш.) [2].

У манаграфіі «Агульная тэорыя імя ўласнага» А.В. Суперанская адзначае, што аманімія звязана з паняццёвай сферай слоў. А паколькі паняццёнасць імён уласных абмежаваная, то іх аманімія павінна выяўляцца інакш ці не выяўляцца зусім. Аўтар таксама падкрэслівае, што аманімію імён уласных нельга разглядаць без аманіміі імён агульных, і вылучае наступныя выпадкі аманіміі:

- 1) аманімія двух імён агульных;
- 2) аманімія імя ўласнага і імя агульнага;

3) аманімія двух уласных імён.

Пры аднясенні слоў, у тым ліку і ўласных імён, да амонімаў ці полісемантаў трэба ўлічваць аб'ектна-намінатыўную суаднесенасць праз тэрміны «поле», «падсістэма», якая ва ўсіх выпадках будзе розная. «Калі адно імя ў адным полі ўжываецца ў сувязі з рознымі аб'ектамі – гэта не аманімія, а тэзаіменнасць – ужыванне аднаго імя да розных аб'ектаў), характэрнай прыкметай якой з'яўляецца далучэнне дадатковых азначэнняў. Напрыклад, горад Растоў – на Дану і Вялікі» [4, 289]. У якасці прыклада аманіміі ўласных імён. А.В. Суперанская разглядае слова бабушкін і адзначае, што наяўнасць аднаго і таго ж прозвішча Бабушкін у розных асоб – гэта факт хутчэй юрыдычны, а не лінгвістычны. А вось у словазлучэннях бабушкін зонт, Бабушкін переулок, город Бабушкін, курсант Бабушкін гаворку трэба весці менавіта пра амонімы, бо, нягледзячы на тое, што «гістарычна пералічаныя словы зводзяцца да аднаго – бабушка, у выніку шматлікіх актаў перасэнсавання, якія мелі месца падчас паўторных анаматычных ужыванняў слова, яны разышліся настолькі, што ўтвараюць самастойныя лексічныя адзінкі» [4, 290], і яны будуць з'яўляцца амонімамі, бо належаць да розных палёў, у адрозненне ад дзвюх асоб па прозвішчы Бабушкін. Такім чынам, А.В. Суперанская робіць выснову, што:

- 1) амонімы – гэта факты розных палёў;
- 2) аманімічныя імёны суадносяцца з дэнататамі, якія належаць да розных катэгорый аб'ектаў;
- 3) прысутнасць у адной мове аднолькавых імён дэнататаў, якія належаць да адной катэгорыі аб'ектаў, лічыцца як адно слова.

Пры вывучэнні пытанняў аманіміі імён уласных некаторыя даследчыкі адзначаюць прысутнасць «тэрміналагічнага голаду» (бо відавочна адсутнасць іншага тэрміна, які б склаў аналаг «амоніму», але ў разрадзе ўласных імён). Праблема аманіміі разглядаецца часцей за ўсё толькі з пункту гледжання тоеснасці (не тоеснасці) прадмета, асобы, месца званага ўласным імем [3, 63]. М.І. Прывалава паказвае, што аманімія імён уласных – з'ява не аднастайная, а таму ў працах, прысвечаных дадзенай праблематыцы, пытанне разглядаецца абмежавана, зыходзячы з аднаго-двух разрадаў уласных імён.

У межах аманіміі ўласных імён М.І. Прывалава прапануе вылучаць як мінімум 4 тыпы суадносін:

- 1) адно і тое ж уласнае імя называе розныя прадметы (асобы, жывёл, рэчы і г.д.) аднаго і таго ж класа;
- 2) уласнае імя называе розныя прадметы розных класаў;
- 3) агульнае імя становіцца ўласным;
- 4) уласнае імя становіцца агульным.

І.В. Бандарэнка ў артыкуле «Да пытання аб семантычных параметрах уласных імён (на прыкладзе марфалагічнай аманіміі ў складзе антрапанімаў)» прапануе вылучаць наступныя тыпы аманіміі імён уласных: 1) маўленчая аманімія; 2) сумежная аманімія; 3) моўная аманімія. Пад маўленчай аманіміяй аўтар разумее тоеснасць фанетычнага гучання і графічнага аблічча аднаго ўласнага імя, якое належыць розным яго носбітам, і падзяляе яе на наступныя віды:

- а) сітуацыйная – уласнае імя, напрыклад, Аляксандр, для кожнага Аляксандра становіцца асобным словам;
- б) з дадатковым этымалагічным адрозненнем – імёны, якія аднолькава гучаць, але маюць рознае паходжанне: Роза (ад Розалія) – Роза (імя па назве кветкі роза);
- в) амаскарачэння – скарачэнне асабістых імён (Жэня – Яўген і Яўгенія).

Да сумежнай аманіміі адносяцца факультатыўныя амонімы (г.зн. словы-амонімы належаць да розных анаматычных класаў і з'яўляюцца несупастаўляльнымі па велічыні (Венера (планета) і Венера (багіня)) і ўмоўная аманімія (разглядае аманімічныя адносіны паміж імем уласным і агульным імем (Раман – раман).

У выпадках моўнай аманіміі цікавасць выклікаюць лексіка-граматычныя амонімы, распаўсюджанасць якіх звязана з наяўнасцю ў мове парных імён з фіксаваным

мужчынскім і жаночым родам (Багдан – Багдана, Валерый – Валерыя). Адбываецца атажсамліванне мужчынскага імя ў родным склоне з жаночым імем у назоўным склоне.

В.Е. Варанічаў для амонімаў–уласных імён прапануе выкарыстоўваць тэрмін «анамастычныя амонімы» – словы, якія супадаюць па гучанні і на пісьме і прадстаўлены ў розных анамастычных класах: антрапонімах і заонімах, антрапонімах і тапонімах і інш. Унутры разраду анамастычных амонімаў ён вылучае амаантрапонімы – імёны людзей, якія супадаюць у гучанні і напісанні; амапапонімы – аманімічныя назвы геаграфічных аб'ектаў, якія адносяцца да розных класаў, амазаонімы – аманімічныя апазіцыі мянушак жывёл, якія адносяцца да розных заалагічных відаў [2, 91–92].

Тым не менш, нягледзячы на наяўнасць такога дэтальнага вызначэння для разнастайных амонімаў–уласных імён, цяжкасці пры вылучэнні амаантрапонімаў сярод уласных імён захоўваюцца. І прычынай таму з'яўляецца адсутнасць універсальных крытэрыяў размежавання полісеміі і аманіміі, паколькі спрэчным застаецца перш за ўсё лексічны статус імён, якія ўваходзяць у адно тэрміналагічнае поле (анамастычны клас). Таму, каб пазбегнуць неадназначнасці, улічваючы той момант, што ўласныя імёны прысутнічаюць на ўзроўні мовы і маўлення, некаторыя даследчыкі прапануюць вылучаць аманімію ўласных імён на ўзроўні маўлення, паколькі ў ёй прысутнічае канкрэтная інфармацыя аб намініруемых аб'екце ці асобе і лексічнае значэнне аднолькавых імён будзе рознае, а значыць, аманімічнае.

Такім чынам, падводзячы вынікі, адзначым, што пры вывучэнні аманіміі імён уласных і агульных актуальнымі застаюцца пытанні тэрміналогіі, класіфікацыі і адрознення аманіміі ад полісеміі. Устаноўлена, што, калі імя суадносіцца з канкрэтным аб'ектам, семантыка імя ўласнага з'яўляецца адзінкавай ў маўленні, але ў мове дастаткова абагульнена. Уласныя імёны могуць быць тоеснымі (калі яны выкарыстоўваюцца для абазначэння адзінкавых аб'ектаў рэчаіснасці) і неадназначнымі. Апошнія, зыходзячы з прыцыпаў лексіка-семантычнай дыферэнцыяцыі, могуць быць падзелены на анамастычныя полісеманты і анамастычныя амонімы. Аманімію ўласных імён немагчыма разглядаць адасоблена ад аманіміі імён агульных, а пры кваліфікацыі ўласных імён як амонімаў або полісемантаў трэба ўлічваць іх аб'ектна-намінатывую суаднесенасць.

Літаратура

1. Бондаренко, И.В. К вопросу о семантических параметрах собственных имен (на примере морфологической омонимии в составе антропонимов) / И.В. Бондаренко // Science and Education a New Dimension. Philology. – 2017. – V(32). – С. 12–14.
2. Вороничев, О.Е. О многозначности и омонимии имен собственных / О.Е. Вороничев // Начальная школа плюс до и после. – 2012. – № 6. – С. 90–94.
3. Привалова, М.И. Собственные имена и проблема омонимии / М.И. Привалова // Вопросы языкознания. – 1979. – №5. – С. 56–67.
4. Суперанская, А.В. Общая теория имени собственного / А.В. Суперанская. – М.: Наука, 1973. – 367 с.

И.А. Славкина

Сибирский федеральный университет
e-mail: ingaslavkina@yandex.ru

УДК 81.22

Вторичные онимы как отражение региональной идентификации

Ключевые слова: *региональная идентичность, региональная идентификация, прагмонимы, топонимические образы, маркеры территориальной идентичности.*

Предметом исследования явились способы отражения и лингвистического выражения региональной идентичности. Материалом изучения избраны прагмонимы, называющие изделия Красноярской кондитерской фабрики «Краскон».